

Hemliga rum – levande och tillgängliga

MARITHA SANDBERG-LÖÖF, *Frilansjournalist*

Den 24 maj bjuder Statens fastighetsverk in allmänheten till evenemanget Hemliga rum. Då öppnas vanligtvis stängda hus och svårtillgängliga miljöer för alla som vill besöka dem. Arrangemanget är ett exempel på målsättningen att göra kulturfastigheterna levande och tillgängliga.

VI VILL GE svenska folket en chans att se en del av det vi äger gemensamt och samtidigt visa att vi tar hand om det på bästa sätt, säger Ulrika Bergström som är chef på Statens fastighetsverks, SFV:s, kulturarvsenhet.

För fyra år sedan, då evenemanget ordnades första gången, kom 52 000 besökare. I år ska 27 nya Hemliga rum visas, från Jokkmokk i norr till Karlskrona i söder.

Några av besöksmålen är Granuddens skvaltkvarn i Jokkmokk, Sandvikens fiskeläge på Ulvön i Ångermanland, Oxenstiernas palats i Gamla stan, Mårten Skinnares hus i Vadstena, fyren Pater Noster på Hamneskär i Bohuslän och landshövdingens residens i Karlskrona.

Liksom Askungen, som fick dansa på bal en enda kväll, har SFV begränsad tid för evenemanget. Allt ska ske under en

enda dag. Därför planeras det minutiöst och i stort sett hela personalen är involverad i förberedelserna.

På programmet står visningar och aktiviteter som tar besökarna bakom fasaderna. Här får man höra om platsens eller byggnadens historia och samtidigt en inblick i hur kulturarvet tas om hand. I år läggs också särskild tonvikt vid att berätta om miljöinsatser i kulturbyggnaderna.

– Inom SFV finns många kompetenser, både kulturhistoriker och tekniker. Vi kommer att presentera ett brett program utifrån olika teman i hela landet och visa objekt och rum som ofta är stängda för allmänheten, säger Ulrika Bergström.

DEMOKRATISK RÄTTIGHET

Hemliga rum är ett exempel på SFV:s uppdrag att levandegöra kulturarvet. Att gemene man ska kunna ta del av kulturskatten ses som en demokratisk rättighet. Därför är det också viktigt att hitta nya

sätt att nå ut till fler än till dem som redan är kulturhistoriskt intresserade.

– Vi vill göra barn nyfikna och engagerade genom att på olika sätt berätta om våra kulturskatter. Historia handlar om så mycket mer än kungligheter, till exempel om hur barnen levt eller om hur olika grupper som hantverkare och bönder bidragit till kulturarvet.

– Vi vill också nå människor som är intresserade av byggnadsteknik och renovering. Vi visar en del av våra kvalificerade ombyggnadsarbeten och den höga kompetens vi har.

Hemliga rum är inte enda tillfället att dela med sig av kunskaperna. sfv håller

För fyra år sedan utnyttjade 52 000 människor möjligheten att besöka någon eller några av de platser som sfv gläntade på dörren till. Då liksom nu var det en blandning av slott, fästningar, bondgårdar och bergum.

också seminarier om till exempel kalkputs, konservering av tapeter, traditionellt måleri och ventilation i äldre byggnader.

Till målgruppen hör också svenskar med rötter i andra länder och kulturer.

– Sveriges kulturarv är präglad av europeiska influenser – konstnärligt, arkitektoniskt och hantverksmässigt – även om de anpassats till svenska förutsättningar. Att lära mer om svenska byggnadstraditioner kan också vara ett sätt att lära känna Sverige, säger Ulrika Bergström.

En förutsättning för att lyckas med att levandegöra byggnader och miljöer är att göra dem tillgängliga som besöksmål. Det kan man göra genom att till exempel bygga kök och toaletter.

– Många av våra miljöer är stämningsfulla, till exempel Borgholms slottsruin och Läckö slott, och passar bra att använda för aktiviteter som bröllop och andra högtider, liksom för konferenser.

Tillgänglighetsaspekten handlar också om att funktionshindrade ska ges tillträde till kulturarvet.

– Vi har till exempel bytt ut entrébeläggningen vid Kalmar slott mot större och jämnare kalkstenschällar så att det blir enklare att ta sig in med rullstol. Och på Drottningholms slott har de Vries-museet

anpassats för synskadade, som får röra vid modeller för att de ska få en uppfattning om hur bronsskulpturerna ser ut.

När det gäller fastigheter som förklarats som statliga byggnadsminnen gäller dock särskilda föreskrifter. Ekonomiska motiv går inte före bevarandet av kulturvärdena och endast särskilda skäl kan åberopas för att göra avsteg från skyddsföreskrifterna.

BEVARA OCH UTVECKLA

Ulrika Bergström talar om två perspektiv, ett kort- och ett långsiktigt.

– Kulturarvet ska bevaras långsiktigt men det ska också göra avtryck hos de generationer som lever nu. Därför ska vi öppna upp historiska fastigheter på olika sätt, till exempel genom att släppa in hyresgäster som låter allmänheten ta del av våra byggnader och parker.

Några exempel på historiska miljöer som har levandegjorts under de senaste åren är Tumba Bruksmuseum i anslutning till den tidigare stängda miljön vid Tumba pappersbruk och Svartsjö slott på Färingsö utanför Stockholm, där hyresgästen arrangerat operaföreställningar med middagar. I Roma klosterruin på Gotland spelas varje år Shakespeareföreställningar.

Den årliga Skeppsholmsdagen, då hyresgästerna visar upp sina verksamheter, är ett annat exempel liksom de takvandringar som sedan något år arrangeras på Riddarholmen i Stockholm.

– Det är en fantastiskt bra idé att visa Riddarholmens byggnader och historia från ett fågelperspektiv, säger hon.

Just nu pågår diskussioner om vad man kan göra med de gamla befästningar som finns runt om i landet.

Rågången mot 'jippofiering' är, enligt Ulrika Bergström, tydlig eftersom det här handlar om kvalitetssatsningar som går att förena med fastigheternas status.

– Jag tror på samverkan med våra hyresgäster och andra aktörer. Det vore intressant att få veta vilken roll våra fastigheter spelar som besöksmål i olika regioner. I år kommer vi att genomföra undersökningar och utvärderingar för att få svar på den frågan.

RÄTT HYRESGÄSTER

SFV:s hyresgäster väljs enligt Ulrika Bergström med omsorg.

– Det är viktigt att välja rätt hyresgäster med kloka affärsidéer som stöder vårt uppdrag. Det gäller såväl stora som små hyresgäster. Hur öppna och tillgängliga

fastigheterna är beror förstås på vad man kommer överens om i hyresavtalen.

På Skeppsholmen i Stockholm finns sedan länge många små hyresgäster som teater, folkhögskola, båtvarv och kurdiska biblioteket. Diskussionen om hyresnivåerna har varit intensiv och många av hyresgästerna fruktar att de inte kommer att ha råd att vara kvar när lokalerna renoveras.

– Vi vill verka för att bredden behålls på Skeppsholmen. Därför jobbar vi för att alla hyresgäster ska kunna komma tillbaka efter renoveringen. Hyrorna kommer att bli marknadsmässiga men de ska inte vara marknadsledande, säger hon.

Ulrika Bergström säger att renoveringen är oundviklig för att lokalerna ska leva upp till kraven på brandsäkerhet och modern arbetsmiljö.

KÄRNUPPDRAG

Ulrika Bergström är sedan drygt ett år ställföreträdande generaldirektör på SFV och arbetar nära generaldirektör Bo Jonsson.

– Kulturarvsenheten arbetar med vårt kärnuppdrag. Vi har ett 20-tal specialister inom enheten som arbetar som kvalificerade rådgivare till SFV:s förvaltare och tekniker, konsulter och entreprenörer.

Enheten har tagit fram en särskild kulturavspolicy som ska förankras inom hela SFV. I den sägs bland annat att målsättningen är att förvalta och utveckla fastigheternas kulturarv på ett sätt som berikar nutiden och ger förutsättningar att bevara värdena för framtiden.

Ulrika Bergström, som själv är arkitekt med inriktning mot restaurering, har arbetat med både nya och gamla fastigheter och i olika roller – både som arkitekt och byggherrens projektledare.

Några av de projekt hon varit inblandad i är så skilda saker som bygget av vinkällaren i Drottning Silvias paviljong vid Ulriksdals vårdshus, Ericssons huvudkontor i London och ombyggnaden av Östra Stallet i Stockholm till bibliotek för Riksantikvarieämbetet.

– Egentligen är det ingen större skillnad när det gäller nya eller gamla fastigheter. I båda fallen handlar det om att ta tillvara den befintliga miljön på bästa sätt, att skapa eller vårda en vacker och funktionell arkitektur och att lösa tekniska aspekter.

– Det är bara så mycket svårare ibland när det gäller kulturarvet. Men vem har sagt att vårt uppdrag ska vara enkelt? frågar hon retoriskt. **KV**

